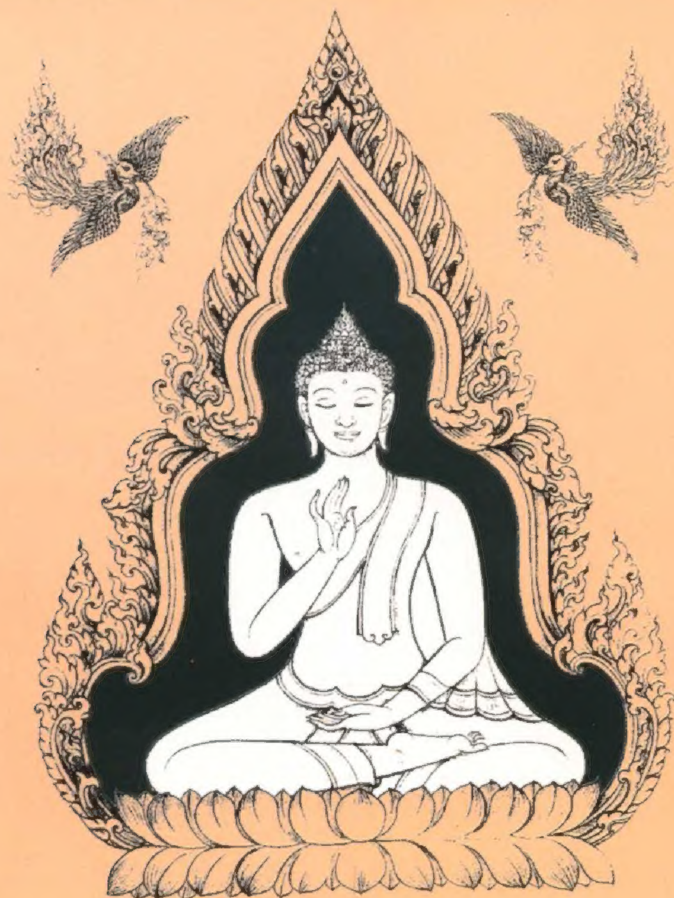
ชุดความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาสอนเด็ก

พระนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
วัดบวรนิเวศวิหาร

พระพุทธศาสนาสอนเด็ก

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

พระพุทธศาสนาสอนเด็ก

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน),

พระพุทธศาสนาสอนเด็ก.-- พิมพ์ครั้งที่ 4.--

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2553.

22 หน้า

1. พระพุทธศาสนา.-- 2. การศึกษาและการสอน

I. ชื่อเรื่อง.

294.307

ISBN 974-580-806-7

พิมพ์ครั้งที่ ๔/๒๕๕๓ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายจิรายนต์ สังฆสุวรรณ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๒๙ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔

คำนำ

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีนโยบายที่จะจัดพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาเพื่อประชาชนทุกระดับชั้นสามารถอ่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธ-ศาสนาได้โดยง่าย อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิตและสังคม ทั้งจะเป็นการช่วยกันดำรงและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสถาพรสืบไปด้วย

มหามกุฏราชวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่า พระนิพนธ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะจัดพิมพ์เผยแพร่ตามนโยบายดังกล่าว เพราะเป็นบทนิพนธ์ที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระครบถ้วนบริบูรณ์ และอ่านเข้าใจง่ายสำหรับผู้อ่านทุกระดับ มหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้เลือกสรรมาจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นชุด ๆ เป็นลำดับไป

เรื่องพระพุทธศาสนาสอนเด็กนี้ ตัดตอนมาจากพระนิพนธ์เรื่อง หลักพระพุทธศาสนา เฉพาะตอนที่ทรงแสดงถึงวิธีการสอนเด็กให้เข้าใจพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพระราหุลเป็นตัวอย่าง ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาและมีประโยชน์ต่อการที่จะนำไปใช้สั่งสอนเยาวชนให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดียิ่งเรื่องหนึ่ง มหามกุฏราชวิทยาลัยจึงได้ขอประทานพระอนุญาตจัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อประโยชน์แก่สาธุชนทั่วไป

(พระมหารัชมงคลดิลก)
ผู้อำนวยการ

มหามกุฏราชวิทยาลัย
กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

สารบาญ

พระพุทธศาสนาสอนเด็ก

เด็กกับผู้ใหญ่

ทุก ๆ คนเมื่อเกิดมาก็เป็นเด็กก่อนแล้วจึงเป็นผู้ใหญ่ แต่ที่ไม่ค่อยจะเป็นผู้ใหญ่สักทีก็มี อย่างคนที่มีอายุมาก ๆ ถูกตำหนิว่าทำอย่างเด็ก พูดอย่างเด็ก หรือคิดอย่างเด็ก ในทางตรงกันข้าม คนเล็ก ๆ คือเด็กบางคนได้รับชมว่า มีความคิดอย่างผู้ใหญ่ เหตุฉะนี้ตามที่เข้าใจกัน ภาวะเป็นเด็กและผู้ใหญ่จึงเนื่องด้วยภาวะทางจิตใจอีกส่วนหนึ่ง โดยปกติทั่วไป คนเรามีภาวะทางจิตใจเติบโตขึ้นตามส่วนที่ควรกันกับความเติบโตของส่วนร่างกาย จนถึงกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปได้ เช่นอายุเท่าไรเข้าโรงเรียน อายุเท่าไรเป็นทหาร อายุเท่าไรบรรลุนิติภาวะ อายุเท่าไรบวชเรียนได้ เป็นต้น เหล่านี้ถือเกณฑ์ความเติบโตทางร่างกายกำหนดด้วยอายุ

ส่วนความเติบโตทางจิตใจอาจมาช้ากว่าอายุ หรือมาเร็วกว่าอายุก็ได้ ด้วยถือเอาลักษณะที่ควรเป็นโดยทั่วไปเป็นหลักเทียบเคียง ที่มาช้ากว่าอายุ เช่น มีอายุสิบขวบแต่มีภาวะทางจิตใจขนาดเด็กอายุห้าขวบ ส่วนที่มาเร็วกว่าอายุ เช่น

มีอายุสิบขวบ แต่มีภาวะทางจิตใจเท่ากับเด็กอายุสิบห้าขวบ ทั้งนี้เป็นเพราะความทึบหรือความฉลาด ที่เป็นพื้นเพมาแต่กำเนิดก็มี เพราะขาดการศึกษาอบรม หรือมีการศึกษาอบรมดีเป็นพิเศษก็มี

พื้นเพเป็นข้อสำคัญในทางเป็นบ่อเกิดและเป็นที่รองรับเหมือนอย่างเป็นตัวพืชและเป็นที่นาพืช การศึกษาอบรมเป็นข้อสำคัญในทางเป็นการเพาะปลูกพืชให้เกิดเจริญ จึงต้องมีเป็นคู่กัน พื้นไม่สู้ดี แต่ตั้งใจศึกษาอบรมให้ดี ก็อาจไปได้ เด็กบางคนที่มีอายุมาก แต่ยังเรียนอยู่ชั้นต่ำจึงไม่ควรท้อใจ ไปอย่างเต่าแต่ไปเรื่อยจนถึงที่หมาย ดีกว่าเร็วอย่างกระต่ายซึ่งวิ่งไปได้หน่อยหนึ่ง แล้วก็ไปหยุดนอนเสียไม่ถึงที่หมาย

เด็กกับความอ่อน

เด็กโดยปกติมีร่างกายและจิตใจอ่อน ไร้เดียงสา ในขณะยังเป็นเด็กเล็ก ๆ เมื่อหิวหรือง่วงนอน ก็ร้องหรือออกฤทธิ์ต่าง ๆ ไม่ค่อยกลัวอะไร ๆ เอื้อมมือจะหยิบไฟก็ได้ จะปาดคมมีดก็ได้ นักคิด (ทางตะวันตก) บางคนจึงกล่าวว่า เด็กทุกคนเป็นอาชญากรที่ยังไม่อาจประกอบอาชญากรรม เพราะร่างกายยังอ่อน ไม่อำนวยให้ทำอะไรได้ ถ้าร่างกายเก่งกล้าทั้งที่มีจิตใจไร้เดียงสา ดังนั้น เด็กจะประกอบอาชญากรรมเพื่อให้ได้ตามปรารถนาด้วยความไร้เดียงสา

ในภาษาบาลีมีคำเรียกเด็กอ่อนว่าพาลกะ แปลกันว่าเด็กอ่อน แต่ตามศัพท์คือคนพาลเล็ก ๆ ในภาษาไทยก็พูดกันถึงอาการโยเยของเด็กว่าพาลโยเยต่าง ๆ เป็นต้น คำของนักคิดผู้นี้กล่าวด้วยมองแง่เดียว เด็กอาจเป็นคนดีเป็นวีรบุรุษที่ยังไม่สามารถประกอบความดีหรือวีรกรรมก็ได้ อย่างไรก็ดี เมื่อมุ่งถึงความไร้เดียงสาอันหมายถึงความยังไม่รู้จักใช้ความคิดให้รู้เหตุผล ความยังไม่รู้จักผิดชอบ ไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ เป็นต้น ก็น่ากลัวว่าถ้าร่างกายสามารถ ก็น่าจะเป็นอาชญากรเพราะไร้เดียงสาตามสิ่งแวดล้อมได้

ความไร้เดียงสาดังกล่าวนี้คือความเป็นเด็ก เด็กที่มีความเป็นเด็กหรือไร้เดียงสา ไม่น่าต้องกลัว เพราะยังไม่สามารถประกอบอาชญากรรมความชั่วอะไรได้ ทั้งไม่สามารถประกอบความดีได้ ส่วนเด็กที่โตขึ้นมาควรจะรู้เดียงสาแล้ว หรือคนโต ๆ เป็นหนุ่มสาว เป็นผู้ใหญ่ เป็นคนแก่ ยังไม่รู้เดียงสา คือยังมีภาวะเป็นเด็กอยู่ เป็นบุคคลที่น่ากลัว เพราะอาจเป็นอาชญากรที่ประกอบอาชญากรรมได้ทีเดียว

เด็กกับการเลี้ยง

การเลี้ยงดูเด็กให้เติบโต ควรทำความเข้าใจว่ามี ๒ อย่าง คือเลี้ยงดูร่างกาย ๑ เลี้ยงดูจิตใจ ๑ เพราะความเติบโตของเด็กมีทั้งทางร่างกายทั้งทางจิตใจ จะมุ่งเลี้ยงแต่ทางร่างกายทอด

ทิ้งทางจิตใจย่อมเป็นความบกพร่องอย่างสำคัญ ไม่ควรถือตามคำปัดว่า เลี้ยงกันได้แต่กาย ใจเลี้ยงไม่ได้ ใจที่อาจเลี้ยงไม่ได้คือใจที่แข็ง หรือเติบโตเป็นตัวของตัวเองในทางที่ถูกก็ตามผิดก็ตามเสียแล้ว แต่จิตใจที่ยังอ่อนยังจะเติบโตต่อไป ถ้าผู้ปกครองบำรุงเลี้ยงให้อาหารใจที่ดีอยู่เสมอแล้ว ภาวะทางจิตใจของเด็ก ก็จะเติบโตขึ้นในทางที่ดี ทั้งนี้เกี่ยวแก่การอบรมดี ให้เด็กได้เสวนาคือซ่องเสพคบหาคุ้นเคยกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่ดีที่ชอบถูกต้อง เมื่อเด็กได้รับการเลี้ยงดูให้มีร่างกายและจิตใจเติบโตขึ้นสมดุลกันก็จะเติบโตดีขึ้นเรื่อย ๆ

ฉะนั้น เสวนาของเด็กจึงควรได้รับความเอาใจใส่ และไม่ควรมองออกไปแต่ภายนอก แต่ควรมองเข้ามาดูภายในด้วยคือภายในครอบครัว เพราะเด็กต้องจำเจอยู่ในครอบครัว จึงเสวนากับบุคคลและสิ่งแวดล้อมในครอบครัวเป็นส่วนมาก ถ้ามีพี่เลี้ยงเป็นต้นก็ควรเลือกพี่เลี้ยงที่ดี โดยเฉพาะพวกผู้ใหญ่ของเด็ก เช่นบิดามารดา ต้องประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก เด็กย่อมเฝ้าผูกปัญหาสงสัยและคิดแก้ปัญหาในบุคคลและสิ่งรอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ และคอยลอกเลียนดำเนินตามสิ่งที่ตนได้เห็น

การดำเนินตาม สิ่งที่ได้เห็นนี้ เรียกว่า ทิฏฐานุคติ (ทิฏฐ สิ่งที่ได้เห็น + อนุคติ ดำเนินตาม หรือไปตาม) ผู้ใหญ่นั้นเองเป็นที่ตั้งแห่งทิฏฐานุคติอันสำคัญของเด็ก เมื่อประสงค์

จะให้เด็กดี จึงจำต้องทำตนให้เป็นที่ตั้งแห่งทิฏฐานุคติที่ดีของเด็กด้วย เพราะเสวนาเป็นเหตุแห่งทิฏฐานุคติดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ แปลความว่า การไม่เสวนาพาลชนคนชั่วโฉด การเสวนาบัณฑิตชนคนดีมีปัญญา เป็นมงคลอันอุดม

เด็กกับพระพุทธเจ้า

โดยปกติ พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมสั่งสอนแก่ผู้ที่อาจเข้าใจได้ เพราะทรงมุ่งให้สำเร็จประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นราย ๆ ไป แต่พระธรรมที่ทรงสั่งสอนทุกข้ออาจนำมาใช้ได้ทั้งผู้ใหญ่ทั้งเด็กตามควรแก่ภูมิชั้น บางคราวทรงแสดงแก่เด็กโดยตรง ดังมีเรื่องเล่าในอรรถกถาธรรมบทว่า

เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวนาราม ใกล้กรุงสาวัตถี โกศลรัฐ เช้าวันหนึ่งเสด็จออกบิณฑบาต ทอดพระเนตรเห็นเด็กกลุ่มหนึ่งกำลังตีงูด้วยท่อนไม้ ตรัสถามว่า “ทำอะไรกัน” “งูพระเจ้าข้า กำลังตีด้วยท่อนไม้” “เพราะเหตุอะไร” “เพราะกลัวจะกัด พระเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนแปลความว่า “ผู้ที่แสวงหาสุขเพื่อตน เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายที่รักสุขด้วยท่อนไม้ ต่อไปย่อมไม่ได้สุข ส่วนผู้ที่แสวงหาสุขเพื่อตน ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายที่รักสุขด้วยท่อนไม้ ต่อไปย่อมได้สุข” เด็กกลุ่มนั้นฟังเข้าใจซาบซึ้ง เลิกเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายโดยเด็ดขาดตั้งแต่นั้นมา

สามเณรกับภิกษุ

บรรพชิต คือผู้บวชในพระพุทธศาสนา ทีแรกมีแต่ภิกษุ คือชายที่มีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมา พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้บวชเด็กชายที่มีอายุต่ำกว่านั้นเป็นสามเณร เมื่อทรงอนุญาตให้สตรีผู้มีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอุปสมบทเป็นภิกษุณี ได้ทรงอนุญาตให้บวชเด็กหญิงเป็นสามเณรี สามเณรีที่จะอุปสมบทเป็น "ภิกษุณี" ต้องเป็น "สิกขมานา" แปลว่า "ผู้กำลังศึกษา" มีกำหนด ๒ ปี (เท่ากับชั้นเตรียมอุดมในบัดนี้)

สามเณร แปลว่าเหล่ากอของสมณะ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแปลว่า "ลูกพระ" การมีสามเณรสามเณรีแสดงว่าพระพุทธเจ้าโปรดเด็กเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ แต่ทรงลดหย่อนข้อปฏิบัติทางวินัยลงมาให้พอเหมาะกับภาวะของเด็ก ได้มีสามเณรหลายองค์มีชื่อเสียงติดอยู่ในพระคัมภีร์สืบมาจนทุกวันนี้ จะเล่าเรื่องพระราหุลสามเณรเป็นตัวอย่างแห่งเด็กของพระพุทธเจ้า

เรื่องพระราหุลสามเณร

พระราหุลเป็นพระโอรสของพระโพธิสัตว์เจ้า คือพระสิทธัตถราชกุมาร (พระพุทธเจ้าเมื่อยังมิได้เสด็จออกทรงผนวช) และพระพิมพาเทวี ประสูติในพระราชนิเวศน์ กรุงกบิลพัสดุ์

แคว้นสักกะ ในวันที่พระโพธิสัตว์เจ้าเสด็จออกทรงผนวช

เมื่อพระโพธิสัตว์เจ้าได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ได้ประทับประกาศพระพุทธศาสนาอยู่ในกรุงราชคฤห์ พระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดาได้ทรงส่งทูตมาอัญเชิญเสด็จไปกรุงราชคฤห์หลายครั้ง ครั้นทรงเห็นว่าถึงคราวควรเสด็จไปโปรดพระญาติ จึงเสด็จจากกรุงราชคฤห์ไปสู่กรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมกับพระสงฆ์สาวกหมู่ใหญ่ ประทับอยู่ในนิโครธาราม เวลาเช้าทรงอุ้มบาตรเสด็จเข้าไปในกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมกับพระภิกษุสงฆ์ เสด็จเข้าไปสู่พระราชนิเวศน์ของพระพุทธบิดา ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ต้อนรับ

พระเทวี พระมารดาพระราหุลได้ทรงสอนพระราหุลกุมารให้เข้าไปเฝ้ากราบทูลขอมรดก พระราหุลกุมารได้เข้าไปยืนเบื้องพระพักตร์พระพุทธเจ้า กราบทูลอย่างฉลาดว่า พระฉายา (ร่มเงา) ของล้นเกล้าล้นกระหม่อมพระเป็นสุขยิ่งนัก

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับ พระราหุลได้เสด็จตามพระปฤษฎางค์ติด ๆ ไป กราบทูลขอมรดกที่องค์ทายาทพึงได้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสั่งพระสารีบุตรเถระให้บรรพชาพระราหุลกุมารเป็นสามเณร พระราหุลสามเณรได้เป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา

พระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดาทรงทราบแล้ว ทรงโทมนัสพระหฤทัยอย่างยิ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จออกทรงผนวช

ได้ทรงโทมนัสมากเป็นครั้งแรก ต่อมา เมื่อพระนันทกุมาร พระราชโอรสองค์ที่ ๒ ประสูติแต่พระนางมหาปชาบดีโคตมี พระน้องนางของพระนางมายาพระพุทธมารดา ทรงผนวชอีก ได้ทรงโทมนัสมากอีกเป็นครั้งที่ ๒ แต่ก็ยังทรงหวังว่ายังมี พระราชนัดดาคือพระราหุลกุมาร ครั้นเมื่อพระราหุลกุมาร ทรงผนวชอีก จึงทรงโทมนัสอย่างยิ่งอีกครั้งหนึ่ง ได้เสด็จไปเฝ้า พระพุทธเจ้าทูลขอพรข้อหนึ่ง

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสห้ามว่า “พระตถาคตทั้งหลายล่วง พ้นพรหมดแล้ว” ตรัสว่าทรงขอเฉพาะพรที่สมควรไม่มีโทษ เมื่อพระพุทธเจ้าทูลให้ตรัสขอแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะได้ตรัสเล่า ถึงความทุกข์ที่ได้ทรงประสบมา นับแต่พระพุทธเจ้า พระนันท-กุมาร เสด็จออกทรงผนวช จนพระราหุลกุมารเสด็จออก ทรงผนวชในครั้งนี้ โดยลำดับ ตรัสว่า ความรักในบุตรในคราว พลัดพรากเช่นนี้ ตัดผิวหนังเนื้อเอ็นกระดูกเข้าไปจนถึงเยื่อใน กระดูก จึงขอให้พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ไม่พึงให้บวชบุตรที่ มารดาบิดามิได้อนุญาต

พระพุทธเจ้าได้ตรัสธรรมีกถา ให้พระเจ้าสุทโธทนะทรง เห็นจริง จนถึงทรงมีพระหฤทัยตั้งมั่นอาจหาญรื่นเริงคลาย โทมนัสพระหฤทัย ครั้นเสด็จกลับแล้วได้ทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามภิกษุมิให้อุปสมบทบุตรที่มารดาบิดามิได้อนุญาต

พระพุทธโอวาทแก่เด็ก ๗-๑๐ ขวบ

เมื่อพระราหุลสามเณรทรงผนวชแล้ว ได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปสู่กรุงราชคฤห์ ปรากฏว่าเป็นเด็กฉลาด เป็นสิกขกามะ คือใคร่การศึกษา หรือรักการศึกษา พระพุทธเจ้าได้ประทานพระโอวาทอบรมด้วยพระองค์เองเนือง ๆ ตั้งแต่เมื่อแรกทรงผนวช ดังมีแสดงไว้ในพระสูตรหนึ่งว่า

ณ พระเวฬุวัน ใกล้กรุงราชคฤห์ บ่ายวันหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปเยี่ยมพระราหุลสามเณร ประทับนั่งบนอาสนะ ล้างพระบาทด้วยน้ำที่พระราหุลสามเณรจัดถวาย ทรงเหลือน้ำไว้ในภาชนะน้ำเล็กน้อย ตรัสถามให้พระราหุลสามเณรตอบ ดังต่อไปนี้

"ราหุล เห็นหรือไม่ น้ำเล็กน้อยเหลืออยู่ในภาชนะน้ำนี้"
"เห็น พระเจ้าข้า"

"ราหุล ผู้ใดไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จทั้งรู้ ผู้นั้นเหลือความเป็นสมณะอยู่เพียงเล็กน้อย" ทรงเทน้ำที่เหลือออกจนหมด ตรัสถามว่า

"ราหุล เห็นหรือไม่ น้ำที่เหลือเล็กน้อยนี้เททิ้งหมดแล้ว"
"เห็น พระเจ้าข้า"

"ราหุล ผู้ใดไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จทั้งรู้ ผู้นั้นทิ้งความเป็นสมณะเสียหมดสิ้น" ทรงคว่ำภาชนะน้ำ ตรัสถามว่า

"ราหุล เห็นหรือไม่ ภาชนะน้ำนี้ถูกคว่ำเสียแล้ว" "เห็น พระเจ้าข้า"

"ราหุล ผู้ใดไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จทั้งรู้ ความเป็นสมณะของผู้นั้นถูกคว่ำเสียแล้ว" ทรงหงายภาชนะน้ำขึ้น ตรัสถามว่า

"ราหุล เห็นหรือไม่ ภาชนะน้ำนี้ว่างเปล่า" "เห็น พระเจ้าข้า"

"ราหุล ผู้ใดไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จทั้งรู้ ความเป็นสมณะของผู้นั้นว่างเปล่า"

"ราหุล ช้างทรงของพระราชา มีงางามอย่างงอนไถ ขึ้นระวางเป็นพญาช้างออกสงคราม เข้าสนามรบแล้ว ทำการรบด้วยเท้าหน้า เท้าหลัง ศีรษะ หู งา แม้ด้วยหาง แต่ยังรักษางวง ก็ชื่อว่ายังไม่สละชีวิตเพื่อพระราชา ต่อเมื่อทำการรบด้วยอวัยวะทั้งปวงดังกล่าวตลอดถึงด้วยงวง จึงชื่อว่าได้สละชีวิตเพื่อพระราชา ไม่มีอะไรที่ช้างศึกนั้นยังมิได้ทำฉันใด ใครผู้นั้นก็ฉันนั้น ไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จทั้งรู้ เราไม่กล่าวว่าผู้นั้นจะไม่พึงทำกรรมชั่วอะไร ๆ เพราะฉะนั้นราหุล พึงศึกษาว่า เราจักไม่กล่าวเท็จ แม้เพื่อหัวเราะเล่น"

"ราหุล แว่นส่อง (กระจกส่อง) มีประโยชน์อย่างไร" "มีประโยชน์สำหรับส่องดู พระเจ้าข้า"

"ราหุล อย่างนั้นแหละ ควรส่องตรวจดูหลาย ๆ หน จึง

ทำด้วยกาย พูดด้วยวาจา คิดด้วยใจ” ต่อจากนี้ได้ตรัสอธิบายโดยพิสดาร มีใจความว่า เมื่อใคร่จะทำจะพูดจะคิดอะไร ให้คิดดูให้ดีให้รู้ก่อน

(๑) ถ้าเป็นเหตุเบียดเบียนตนและผู้อื่น ก็เป็นอกุศล ให้ผลเป็นทุกข์เดือดร้อน ไม่ควรทำโดยส่วนเดียว ต่อเมื่อเป็นไปตรงกันข้ามจึงควรทำ

(๒) ถ้ากำลังทำกรรมที่ไม่ดี ก็ให้เลิกเสีย ถ้าทำกรรมที่ดีก็ทำเพิ่มเข้าอีก

(๓) ถ้าทำกรรมที่ไม่ดีไปเสียแล้ว ก็ให้แสดงเปิดเผยในพระศาสดาหรือในเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ และตั้งใจสังวรระวังเพื่อไม่ทำอีกต่อไป ถ้าทำกรรมที่ดีแล้ว ก็พึงมีปีติปราโมทย์ ใฝ่ใจศึกษาอยู่ในกุศลกรรมทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืน สมณพราหมณ์ทุกกาลสมัย ล้วนพิจารณาตรวจตราชำระกายกรรมวจีกรรม มโนกรรม ให้บริสุทธิ์

ในที่สุดตรัสเตือนว่า “ราหุล พึงศึกษาว่า เราจักพิจารณาตรวจตราชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ให้บริสุทธิ์ดังนี้เถิด”

พระพุทธโอวาทนี้ พระอาจารย์แสดงว่า ตรัสสอนพระราหุลสามเณรเมื่อมีพระชนม์ ๗ พรรษา แต่อนุมานอย่างกว้างคงอยู่ในระหว่าง ๗ ถึง ๑๐ พรรษา ดูตามความคือตรัสสอนให้รักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เป็นอันทรงอบรมในสีลสิกขาหรือปฐมศึกษา

พระพุทธโอวาทแก่เด็กอายุ ๑๘

ต่อมา พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสู่กรุงสาวัตถี โกศลรัฐ ประทับ ณ พระเชตวนาราม ได้ประทานพระโอวาทแก่พระราหุลสามเณร ทรงสอนให้พิจารณาแยกธาตุในกาย มิให้ยึดถือมาเป็นเครื่องย้อมใจ ทรงสอนวิธีอบรมจิตใจมิให้หวั่นไหว ให้ตั้งมั่น ตามควรแก่เด็กวัยรุ่น พระอาจารย์แสดงว่า ขณะที่ประทานพระโอวาทนี้ พระราหุลสามเณรมีพระชนม์ ๑๘ พรรษา เป็นอันทรงอบรมในจิตตสิกขา หรือมัธยมศึกษา

พระพุทธโอวาทแก่เด็กใหญ่

ต่อมา ณ พระเชตวนารามนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงนำพระราหุลซึ่งได้อุปสมบทแล้วได้กึ่งพรรษา ไปประทับนั่งที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง ในราวป่าใกล้เคียงกับพระเชตวัน ได้ตรัสสอนอบรมปัญญาให้รู้แจ้งเห็นจริง ในลักษณะที่มีทั่วไปแก่สิ่งทั้งหลายในโลก จนถึงพระราหุลสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เป็นอันได้ทรงอบรมในปัญญาสิกขา หรืออุดมศึกษา นับได้ว่าจบการศึกษาเพียงนี้

พระพุทธเจ้าได้ทรงอบรมพระราหุลด้วยพระโอวาทอื่น ๆ นอกจากข้อใหญ่ ๆ ที่ยกมานี้อีกมาก แต่ก็รวมลงในไตรสิกขาดังกล่าว เป็นอันได้ทรงทำกิจที่บิดาพึงทำแก่บุตรอย่างบริบูรณ์ ทั้งในฐานะเป็นพระบิดาในทางโลก ทั้งในฐานะเป็นพระพุทธเจ้า

ซึ่งเป็นพระพุทธบิดาของพระสาวก ซึ่งเป็นพระพุทธบุตรทั้งปวง พระราหุลได้ตั้งใจศึกษา คือตั้งใจฟังพระโอวาท แล้วรับมาปฏิบัติจริง ๆ จนสำเร็จในที่สุด พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นยอดของภิกษุผู้เป็น "สิกขกามะ" คือใคร่การศึกษา หรือรักการศึกษา เป็นบุตรดีที่ควรถือเป็นตัวอย่าง

เด็กชายหญิงทุกคนกำลังเติบโตต่อไปทั้งทางกายทั้งทางจิตใจ กำลังศึกษาศิลปวิทยาต่าง ๆ จึงควรเป็น 'สิกขกามะ' ผู้รักการศึกษาอย่างพระราหุล และควรหัดใช้แว่นส่องหรือกระจกส่องของพระพุทธเจ้าบ้าง คือแว่นใจหรือกระจกใจ ใช้ส่องตรวจตราดูกรรมของตนให้รู้ แล้วชำระให้บริสุทธิ์สะอาด เหมือนอย่างอาบน้ำชำระกาย ส่องกระจกแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย รักษาความสะอาดไว้ทั้งทางกายและใจ ให้สะอาดกายเจริญวัยสะอาดใจเจริญสุขทั่วกันทุกคน

ปุตฺตา วตฺถุ มนุสฺสานํ

บุตรเป็นที่ตั้งของมนุษย์ทั้งหลาย

ความดี ความชั่วคืออะไร

ใครเคยเห็นหน้าตาของความดีและความชั่วบ้าง เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ หรือมีบ้านเรือนภูมิลำเนาอยู่ที่ไหน อันความดีความชั่วนั้นไม่มีตัวตน แต่มีคนทำดีหรือทำชั่ว และมีผลของการทำ เหมือนอย่างความร้อนความหนาวไม่มีตัวตน ความหิวระหาย

ความอิ่มหนำสำราญไม่มีตัวตน แต่มีคนที่ร้อนหรือหนาว มีคนที่หิวระหายหรืออิ่มหนำสำราญ คนที่ร้อนเพราะมีความร้อน คนที่หนาวเพราะมีความหนาว ฉันใด คนดีจะเป็นเด็กชายดี เด็กหญิงดี นายดีนางดีก็ตาม เพราะมีความดี คนชั่วจะเป็นเด็กชายชั่ว เด็กหญิงชั่ว นายชั่ว นางชั่วก็ตาม เพราะมีความชั่ว ฉันนั้น

ฉะนั้น ต้องการจะเห็นหน้าตาของความดี จะดูหน้าของคนดีแทนก็ได้ ต้องการจะเห็นหน้าตาของความชั่ว จะดูหน้าของคนชั่วแทนก็ได้ คนดีเพราะมีความดีนั้น คือคนที่ทำดีต่าง ๆ ส่วนคนชั่วเพราะมีความชั่วนั้น คือคนที่ทำชั่วต่าง ๆ ยกตัวอย่างตัวของเราเองทุก ๆ คน เมื่อช่วยทำการในบ้านในโรงเรียน หรือการที่เป็นประโยชน์ทั่วไปต่าง ๆ ก็เป็นที่สรรเสริญยกย่อง เพราะการทำนั้นก่อให้เกิดสุขประโยชน์ นี้คือความดีมีอยู่ที่ตัวเราเองซึ่งเป็นคนดีขึ้นเพราะทำดี เมื่ออยากจะดูหน้าตาของความดี ก็จงส่องกระจกดูหน้าของตัวเราเอง จะรู้สึกความภาคภูมิใจซึ่งแฝงอยู่ในใบหน้า ในสายตา อันส่อเข้าไปถึงจิตใจที่ดี อาจมีความอิ่มใจในความดีของตนเป็นอย่างมากก็ได้ แต่ถ้าตัวของเราเองทุก ๆ คนทำไม่ดีต่าง ๆ ในบ้านบ้าง ในโรงเรียนบ้าง ในที่ต่าง ๆ บ้าง ก่อให้เกิดความทุกข์ร้อนเสียหายแก่ใคร ๆ ก็เป็นที่ติฉินนินทา เพราะการทำนั้นก่อให้เกิดโทษ นี้คือความชั่วมีอยู่ที่ตัวเราเอง ซึ่งเป็นคนชั่วขึ้นเพราะทำชั่ว เมื่อ

อยากจะดูหน้าตาของความชั่ว ก็จงส่องกระจกดูหน้าของตัวเราเอง จะรู้สึกความอัปยศอดสูความปิดบังซ่อนเร้นแฝงอยู่ในใบหน้า ในสายตา อันส่อเข้าไปถึงจิตใจที่ไม่ดี อาจมีความสร้อยเศร้าตำหนิตนเองรังเกียจตนเองเป็นอย่างมาก เพราะรู้สึกสำนึกขึ้นบ้างก็ได้

สรุปความว่า การกระทำทุกอย่างที่น่านิยมชมชอบ ก่อให้เกิดสุขประโยชน์แก่ตนเองแก่ผู้อื่นคือความดี ส่วนการกระทำทุกอย่างที่น่าตำหนิติเตียน ก่อให้เกิดทุกข์โทษแก่ตนเองและผู้อื่นคือความชั่ว

ทุก ๆ คนเป็นหนี้ความดีของท่านผู้มีความมุ่งดี

ทุก ๆ คนที่มีความสุขความเจริญอยู่ ดังเช่นที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ เพราะได้รับความดีจากท่านผู้มีความมุ่งดีทั้งหลายเป็นต้นว่าได้รับการบำรุงเลี้ยงด้วยความรักทะนุถนอมของมารดาบิดาหรือของญาติ หรือของผู้รับอุปการะ ตั้งแต่เกิดมาโดยลำดับ ได้รับการสั่งสอนอบรมศิลปวิทยาจากครูอาจารย์ ได้รับการปกครองเป็นส่วนรวมจากประเทศชาติ ท่านผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้ล้วนได้ประกอบความดีให้แก่ตัวเราทุก ๆ คน ทำให้เราทุก ๆ คน สามารถดำรงชีวิตเติบโตขึ้นมามีความสุขความเจริญจนถึงเพียงนี้ได้ ถ้าท่านเหล่านี้ ล้วนก่อความชั่วร้ายเสียหายให้

หรือแม้ไม่ก่อให้ เพียงแต่หยุดอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ทำความดีให้ตัวเรา ทุก ๆ คนเกิดมาแล้วก็คงไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ หรือแม้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็คงไม่ได้รับการศึกษาให้ได้ความรู้ เป็นอันขาดทางที่จะให้เกิดความเจริญ ฉะนั้น จึงกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่าทุก ๆ คนเป็นหนี้ความดีของท่าน ซึ่งได้ประกอบก่อเกื้อให้แก่ตนมาโดยลำดับ

ความดีและความชั่วที่ตรงกันข้ามจึงเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และความดีของคนดีทั้งหลายเป็นเครื่องเกื้อกูลตัวเราทุก ๆ คน ความชั่วก็เป็นเครื่องตัดรอนตัวเราทุก ๆ คน เฉพาะตัวเราเองนี้แหละสำคัญนัก ถ้าทำดีก็เป็นความดีเป็นศรีมงคลแก่ตัว ถ้าทำชั่วก็เป็นความชั่วเป็นกาลีเป็นอัปมงคลแก่ตัว เมื่อกล่าวให้กว้างออกไป โลกต้องพึ่งความดีของคนดีทั้งหลายจึงเกิดความสุขความเจริญ ส่วนความชั่วของคนชั่วทั้งหลายเป็นเครื่องทำลายโลก

บุญบาป

ความดีดังที่กล่าวมานั้นคือบุญ ส่วนความชั่วที่ตรงกันข้ามคือบาป คำว่าบุญ แปลตามศัพท์ว่า ชำระ ฟอก ล้าง ท่านแสดงว่าแบ่งเป็น ๒ ก่อน คือบุญที่เป็นส่วนเหตุ ได้แก่ความดีต่าง ๆ เรียกว่าเป็นบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระฟอกล้างความชั่ว ๑ บุญที่เป็นส่วนผล คือความสุข ดังที่พระพุทธเจ้า

ตรัสไว้ แปลความว่า "ท่านทั้งหลายอย่ากลัวต่อบุญเลย เพราะคำว่าบุญนี้เป็นชื่อของความสุข" ดังนี้ ๑ บุญที่เป็นส่วนเหตุ คือความดีนั้นเกิดจากการกระทำ ถ้าอยู่เฉย ๆ ไม่ทำก็ไม่เกิดเป็นบุญขึ้น การกระทำบุญเรียกว่า **บุญกิริยา** จำต้องมีวัตถุ คือสิ่งเป็นที่ตั้ง หรือเรื่องของการกระทำ ซึ่งเรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ** แปลว่า สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งการกระทำบุญ หรือเรื่องแห่งการกระทำบุญ ทางพระพุทธศาสนาท่านแสดงไว้โดยย่อ ๓ อย่างคือ

(๑) **ทานมัย** บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน

(๒) **สีลมัย** บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล

(๓) **ภาวนามัย** บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

บุญคือความดีทั้ง ๓ ข้อนี้ เรียกว่าเป็นบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว ตลอดถึงรากเง่าของความชั่ว รากเง่าของความชั่วนั้นเรียกว่าอกุศลมูล (รากเง่าของอกุศล) มี ๓ อย่าง คือ โลภะ อยากได้ ๑ โทสะ คิดประทุษร้ายเขา ๑ โมหะ หลงไม่รู้จริง ๑ ชำระล้างได้อย่างไร จักแสดงต่อไปโดยย่อ

ทานมัย

ทาน แปลว่า เจตนาเป็นเหตุให้ก็ได้ การให้ก็ได้ สิ่งของที่ให้ก็ได้ การให้ทานนั้น ทางพระพุทธศาสนาประสงค์ให้รู้จักเลือกให้ คือเลือกบุคคลผู้รับว่าเป็นผู้สมควร เลือกวัตถุสิ่งของให้เหมาะสม และตั้งเจตนาให้ดีว่าเพื่อบูชา หรือเพื่อสงเคราะห์

อนุเคราะห์ และให้รู้จักประมาณให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้ ทั้งผู้รับ มิใช่ว่าเมื่อให้ไปแล้ว ผู้ให้เองกลับขาดแคลนเป็นทุกข์ หรือให้สิ่งที่มีโทษไป ผู้รับไปใช้เป็นทุกข์

เดี๋ยวนี้เมื่อพูดกันว่า ให้ทาน มักเข้าใจกันว่า คือ ให้แก่คนขอทานต่าง ๆ เมื่อให้แก่พระหรือแก่ทางศาสนาหรือแก่วัด เรียกว่าทำบุญ ความจริงก็เป็นการให้ทานทั้งนั้น

การให้ทานมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ว่าการสละบริจาคสิ่งอะไรแก่ใคร ๆ หรือแก่องค์การอะไร ๆ ด้วยการให้เปล่า มิใช่เป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือให้เช่า และมีความหมายตลอดถึงการให้กำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ กำลังความคิดความรู้ ช่วยในทางต่าง ๆ สรุปลงแล้วก็มี ๒ อย่าง คือ

อามิสทาน ให้พัสดุสิ่งของอันเป็นกำลังทรัพย์และกำลังภายนอกต่าง ๆ ๑

ธรรมทาน ให้ธรรมอย่างบอกศิลปวิทยาให้ บอกทางของความดีความชั่วต่าง ๆ ให้ ๑

ตามความหมายนี้ ทานจึงมีครอบคลุมอยู่โดยทั่ว ๆ ไป มารดาบิดาได้ให้ชีวิตเลือดเนื้อ และการอุปการะเลี้ยงดูบุตรธิดามาโดยลำดับ ครูอาจารย์ได้ให้ศิลปวิทยาแก่ศิษย์ พระมหากษัตริย์พร้อมทั้งรัฐบาลได้ให้การปกครองบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาราษฎรพระพุทธเจ้าได้ให้พระธรรมแก่โลก และในทางตอบสนองบุตรธิดาก็ให้แก่มารดาบิดาด้วยการปฏิบัติตอบแทน

พระคุณท่านต่าง ๆ ศิษย์ให้แก่ครูอาจารย์ด้วยการตั้งใจเรียนดี ประพฤติดีและตอบแทนอย่างอื่น ๆ ตามโอกาส ประชาราษฎรก็ให้ภาษีอากรถวายเป็นราชพลี และประพฤติตนให้ชอบด้วยหน้าที่ของพลเมืองดี มีความซื่อสัตย์สุจริตจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ และประเทศชาติ พุทธศาสนิกชนก็บริจาคอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและปฏิบัติพระพุทธศาสนาตามสามารถ เมื่อทุกฝ่ายต่างให้แก่กันและกันในทางที่ชอบ จึงเกิดความสุขความเจริญ

การให้ทานนี้ขัดกับโลภะความอยากได้ และมัจฉริยะความตระหนี่เหนียวแน่น เพราะความโลภเป็นเหตุให้รวบรวมเข้ามา ความตระหนี่เป็นเหตุให้หวงแหนไว้ ถ้าทุก ๆ ฝ่ายต่างรวบรวมเข้ามา และหวงแหนไว้แต่อย่างเดียว ก็จะเกิดความขาดแคลนอย่างยิ่งแก่ผู้ที่ไม่สามารถซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก แต่การขาดแคลนนั้นจักหายไปในเมื่อทุก ๆ ฝ่ายต่างให้ทานแก่กันและกันตามฐานะ และการให้ทานนั้นก็แสดงว่าเป็นการชนะใจ คือชนะความโลภ ความตระหนี่ ให้ทานออกไปคราวหนึ่งก็ชำระล้างความโลภ ความตระหนี่ในสิ่งที่ให้นั้นได้คราวหนึ่ง

สีลมัย

เรื่องศีลได้แสดงแล้วในกัณฑ์ก่อน ๆ เป็นความดีที่สูงกว่าทานขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง มีความหมายกว้าง ๆ ว่าความ

ประพฤติงดเว้นจากการเบียดเบียนกันและกันให้เดือดร้อน เรียกว่า **อภัยทาน** แปลว่าให้อภัย คือให้ความไม่มีเวรมีภัยแก่ใคร ๆ เรียกว่าเป็นบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระล้างโทสะ คือความคิดประทุษร้าย เพราะศีลคือความเว้นจากความประทุษร้ายเขา เมื่อรักษาศีลไว้ได้ก็เป็นอันชำระใจในข้อนี้

ภาวนามัย

คำว่า **ภาวนา** ไม่ใช่หมายถึงการท่องบ่นอะไรเบา ๆ ในใจอย่างไม่รู้เรื่อง ดังที่เข้าใจกันอยู่โดยมาก ตามศัพท์แปลว่าการทำให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น จึงมีความหมายถึงการปฏิบัติให้บังเกิดผลได้อย่างจริงจัง เหมือนอย่างเรียนมาแล้วทำไม่ได้ไม่เรียกว่าภาวนา ต่อเมื่อมาปฏิบัติหรือทำให้มีขึ้นให้เป็นขึ้นจึงเรียกว่าภาวนา คำว่าภาวนาจึงมีความหมายแข็งแรง เป็นภาคปฏิบัติโดยตรง ในที่นี้หมายถึงการอบรมจิตใจให้ตั้งมั่น จัดเป็นจิตตสิกขาหรือสมาธิ ตามที่แสดงแล้ว ๑ อบรมความรู้ความเห็นที่ถูกชอบให้มีขึ้น จัดเป็นปัญญาสิกขา ตามที่แสดงแล้ว ๑ รวมความแล้วว่า อบรมใจให้บริสุทธิ์สะอาด ให้สว่างไสวด้วยสมาธิและปัญญาเรียกว่าเป็นบุญ คือความดีที่สูงกว่าศีลขึ้นมาเพราะเป็นเครื่องชำระล้างโมหะ คือความหลงไม่รู้จริงให้หมดไป

ผลของบุญ

บุญ คือความดี อันได้แก่ทานศีลและภาวนาดังกล่าวมานี้ เป็นบุญส่วนเหตุให้บังเกิดผล คือความสุข ซึ่งท่านจัดเป็นบุญอีกเหมือนกัน เรียกว่าบุญส่วนผล ซึ่งเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ จิตใจที่กลุ้มรุมอยู่ด้วยอกุศลมูลคือโลภะ โทสะ โมหะ เป็นจิตใจบาป เมื่อจิตใจบาปไปเสียแล้ว ก็เป็นเหตุให้ทำบาปต่าง ๆ

ส่วนจิตใจที่ชำระโลภะ โทสะ โมหะ ออกเสียได้ หรือจะพูดว่าเป็นจิตใจที่ประกอบด้วยอโลภะ ไม่อยากได้ อโทสะ ไม่คิดประทุษร้ายเขา อโมหะ ไม่หลง ก็ได้ เป็นจิตใจบุญ เมื่อมีจิตใจเป็นบุญ ก็เป็นเหตุให้ทำบุญต่าง ๆ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ทั้ง ๓ นี้ ท่านเรียกว่ากุศลมูล แปลว่ารากเง่าของกุศล ตรงกันข้ามกับอกุศลมูล โดยความคือจิตใจบาปและจิตใจบุญนั่นเอง

กุศลแปลว่ากิจของคนฉลาด หมายถึงความดี เช่นเดียวกับบุญ อกุศลแปลว่ากิจของคนไม่ฉลาด หมายถึงความชั่วเช่นเดียวกับบาป

สรุปความว่า ผลของบุญคือความดีนั้น คือความสุขที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจเพราะการทำบุญคือความดีโดยตรงมุ่งชำระฟอกล้างจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดจากโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นอกุศลดังกล่าวมาแล้ว นี้เรียกว่า **ทำบุญเพื่อบุญ** หรือ **ทำความดีเพื่อความดี** แต่ละคนถ้าลองหัดทำบุญเพื่อบุญดังกล่าว จะได้ความสุขอันเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นความสุข

อย่างบริสุทธิ์ในปัจจุบันที่ทำนี้เอง

ทางพระพุทธศาสนามุ่งผลดีที่เป็นปัจจุบันเช่นนี้ มิใช่มุ่งผลแก่คนที่ตายไปแล้วคือผลในโลกหน้า แต่ความดีทั้งหลายนั้นย่อมให้ผลยั่งยืน ดังเช่นความดีที่บรรพบุรุษบรรพสตรีของชาติได้บำเพ็ญมาแล้วในอดีต ก็ยังอำนวยผลแก่คนรุ่นเราในปัจจุบันนี้ ถ้าคนรุ่นเราในปัจจุบันนี้ไม่ช่วยกันทำลายความดีที่ท่านสร้างไว้ ช่วยกันสร้างความดีสืบต่อไป ไม่เอาแต่โลภโกรธหลงซึ่งเป็นอกุศลมูลขึ้นหน้า ก็จะได้ความสุขแต่ละคนและจะสืบความสุขต่อไปถึงอนุชนภายหน้า ไม่ต้องเสียชื่อว่าเสื่อมสิ้นดี ยังมีความดีให้คนรุ่นต่อไประลึกและนับถือ

1 030010 012372
ราคา 15.00 บาท